

Antwoord op de vraag van Knack: waar gelooft u nog in?

Johan Braeckman

De sofist Gorgias bracht drie stellingen naar voren: ten eerste dat er niets bestaat; ten tweede dat, als er toch iets bestaat we het niet kunnen kennen, en ten derde dat, mocht het toch voor iemand kenbaar zijn, deze het niet zou kunnen mededelen. Het is een uitspraak die Plato en Aristoteles provokeerde en ons tot op de dag van vandaag voor raadsels plaatst. Ik heb grote waardering voor het gezonde scepticisme en verfrissende relativisme dat de sofisten in het westerse denken binnenbrachten, maar geloof manifest in het tegendeel van Gorgias' stellingen, in het bijzonder wat de derde betreft. Afgezien van de logische problematiek rond een uitspraak die wil duidelijk maken dat je iets niet kan duidelijk maken, ben ik ervan overtuigd dat mensen, ten eerste, universeel in staat zijn tot het uitwisselen van verschillende vormen van informatie, en ten tweede die informatie ook wederzijds kunnen begrijpen. Dat betekent dat mensen van over de hele wereld, van om het even welke cultuur, in principe in staat zijn tot het voeren van vruchtbare dialogen. Bovendien geloof ik dat dit vermogen te danken is aan datgene wat ons het meest typeert als mensen, namelijk het feit dat we sociale wezens zijn. Precies daarom beschikken we over een rijk en subtiel palet aan emoties en hebben we diverse cognitieve en communicatieve vermogens, waarvan taal wellicht het belangrijkste, maar zeker niet het enige is.

In de loop van de twintigste eeuw werden we ons meer dan ooit tevoren bewust van de enorme verscheidenheid aan menselijke gedragingen en culturele expressies. Het leverde meer respect op voor andere manieren van leven en denken en dwong het westen tot meer bescheidenheid. Maar er is ook een keerzijde aan deze ontwikkeling. De toegenomen kennis bracht ook angst en onbegrip met zich mee en vanuit de onderbuik geïnspireerde pleidooien om de eigen cultuur, tradities en gewoonten te vrijwaren van invloeden van buitenaf. Velen focussen op de verschillen, vergroten ze uit en worden blind voor de overeenkomsten. Ik geloof dat het belangrijk is om daartegenover de eenheid in plaats van de verscheidenheid te beklemtonen. Ook de vreemdeling, wier taal we niet spreken, religie niet begrijpen, voedsel niet lusten en kledij onmodieus vinden, voelt angst en pijn, heeft vreugde en verdriet, kent wanhoop en trots. Ook hij is soms moreel verontwaardigd, wordt ontroerd door muziek, door landschappen, beelden en vormen. Ook hij voelt liefde voor familie, vrienden en naasten, en waardeert begrip en samenwerking meer dan onbegrip en uitsluiting. Ik geloof in de mogelijkheid tot dialoog en verstandhouding, omdat de gelijkenissen tussen mensen onvergelijkbaar veel groter zijn dan de verschillen.